

XX əsrin faciəsi

Sən Xocalıya qayıdacaqsan

O vaxt sən dünyaya təzəcə göz açmışdın. Hələ ana südüünün şirinliyindən başqa bir təam dadmamışdın. Düşmən gülləsindən aldığı yaralar yaman ağrı-acılar duyurdu sənə...

O vaxt sən beşiyində mişıl-mişıl yatırdın. Həzrin ana laylasından qeyri hələ heç bir nəğmə eşitməmişdin. Düşmən topundan-tüfəngindən qopan vahiməli səslər körpə bağırnı ya-

manca yardı sənin... O vaxt sən isti ana qucağında böyüyürdün. Bu "cənnət"i itirməyinin səbəbini o zaman dərk edə bilməzdin. Çox körpə idin axı...

İndi yaşı 20-yə çatıb. Deyirsən ki, Xocalıya dönmək istəyi ilə yaşayarsan və bu arzuya çatmaq üçün silaha sarılmağa, döyüşməyə də hazırsan. Deməli, nələrlə olub, nələrlə keçib - hamısını bilirsen. Deməli, dostunu-düşməni yaxşı tanıyarsan.

XOCALIYA
ədalət

Nərimanov rayonunda Xocalıdan olan şəhid ailələri ilə görüş

Fevralın 25-də Nərimanov Rayon İcra Hakimiyyətinin və Yeni Azərbaycan Partiyası Nərimanov rayon təşkilatının nümayəndələri rayon ərazisində məskunlaşan Xocalıdan olan şəhid ailələri ilə görüşmüşlər. Əvvəlcə Xocalı şəhidlərinin xatirəsi sükutla yad edilmişdir.

Sonra çıxış edən Nərimanov Rayon İcra Hakimiyyəti başçısının birinci müavini Şahmar İbadov 1992-ci il fevralın 25-dən 26-na keçən gecə erməni hərbi dəstələrinin 366-cı motoatıcı alayının köməyi ilə Xocalıda törətdikləri insanlığa sığmayan vəhşilikdən söz açaraq demişdir ki, Xocalı şəhəri yer üzündən silinib, köməksiz mülki əhali amansızlıqla qətlə yetirilib. Hətta suda körpələr, əlsiz-ayaqsız qocalar, qadınlar, uşaqlara belə aman verilməyib. 613 nəfərin, o cümlədən 106 qadın və 63 uşağın xüsusi qəddarlıqla qətlə yetirilməsi göstərir ki, ermənilərin məqsədi azərbaycanlıların soyqırımını həyata keçirmək olub. Xocalıda insanlar məhz azərbaycanlı olduqları üçün qətlə məruz qalıblar. Bu hadisə erməni qəsbkarlarının müstəqil Azərbaycan dövlətinə qarşı yeritdiyi məqsədyönlü təcavüz planının ən amansız həqiqəti, misli görünməmiş

vəhşilik aktı və bütün bəşəriyyətə qarşı törədilmiş cinayət kimi XX əsrin tarixinə qara hərflərlə yazılıb.

Təəssüf ki, o zamankı ölkə rəhbərliyi faciənin ağırlığını, azərbaycanlılara qarşı soyqırımını həyata keçirildiyini dəyərləndirə bilmədi, hətta Xocalıda baş verənləri dünya ictimaiyyətinə çatdırmaqda da sığışmadı. Əksinə, hakimiyyət uğunda çəkəndiyi üçün Xocalıda dinc azərbaycanlıların soyqırımına məruz qaldığını xalqdan gizlətməyə çalışdı.

Yalnız 1994-cü ildə, ümummilli lider Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə Xocalı faciəsi Milli Məclisdə müzakirəyə çıxarıldı və əsl hüquqi-siyasi qiymətini aldı. Milli Məclisin 1994-cü il fevralın 24-də verdiyi qərarla Xocalı faciəsinin soyqırım kimi bütüncül xarakterini və meqamlarını özündə əks etdirdi. Azərbaycan hakimiyyəti torpaqlarımızın işğalının, Er-

mənistanın dinc azərbaycanlılara qarşı törətdiyi cinayətlərin, o cümlədən Xocalı soyqırımını ilə bağlı həqiqətlərin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması, onun soyqırımını kimi tanınması üçün ardıcıl iş aparır. Məqsəd tarixi ədalətin bərpasına nail olmaq, adları hər kəsə məlum olan hərbi cinayətkarları beynəlxalq səviyyədə ifşa etmək və onları dünya ictimaiyyətinin mühakiməsinə verməkdir. Bu gün Xocalı faciəsinin illərdən illəyə keçməsi ilə yanaşı, onun hüdüdlərindən kənarda yaşayan soydaşlarımız tərəfindən də ürek ağrısı ilə qeyd olunur. Dünyanın bir çox ölkəsində Xocalı faciəsinin qurbanlarının xatirəsi anılır, mitinqlər keçirilir. Həyata keçirilən məqsədyönlü təbliğatın nəticəsidir ki, son illərdə Xocalı faciəsinin və onun qurbanlarının anıldığı ölkələrin, şəhərlərin coğrafi dairəsi xeyli genişlənib.

Daha sonra Ş.İbadov bildirdi ki, Nərimanov rayonunda Xocalıdan olan 78 ailə məskunlaşmışdır. Onlardan 18-i şəhid ailəsidir. Rayon icra hakimiyyəti tərəfindən onların hər birinin müraciətlərinə, meydana çıxan sosial problemlərinin yoluna qoyulmasına diqqətlə yanaşılır.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin apardığı məqsədyönlü siyasət nəticəsində işğal altında olan torpaqlarımız mütləq azad ediləcək və xocalılardan da öz doğma yurdlarına qayıdacaqlar.

Görüşdə çıxış edən YAP Nərimanov rayon təşkilatının sədri Təmriz Tağıyev dedi ki, Xocalı faciəsi qəlbimizi ağrıtsa da, bizi daha cəsur, torpaqlarımızın azadlığı uğrunda daha mətin edir. Xocalı hadisələri Azərbaycan xalqının qəhrəmanlığını və metanətini təəcəssümüdür.

Onlara göstərilən diqqət və qayğıya görə razılıq edən xocalılardan bu cür görüşlərin keçirilməsinin, Xocalı faciəsinin və soyqırımını qurbanlarının xatirəsinin anılmasının onlara təsəlli olduğunu bildirdilər. Çıxışlarda Prezident İlham Əliyevin uğurlu siyasəti nəticəsində işğal edilmiş torpaqlarımızın tezliklə azad ediləcəyinə inam ifadə olundu.

Sonda Xocalıdan olan şəhid ailələrinin üzvlərini Nərimanov Rayon İcra Hakimiyyəti tərəfindən maddi yardımlar verildi.

Rəşad CƏFƏRLİ,
"Azərbaycan"

"Xocalıya ədalət" kampaniyası çərçivəsində dünya universitetlərində flaşmob aksiyalar keçirilmişdir

AzərTAc xəbər verir ki, xarici ölkələrdə təhsil alan azərbaycanlı tələbələrini iştirakı ilə İsveçin Linköping, Almaniyanın Potsdam və Türkiyənin Mərmərə, İstanbul, Ankara, Erciyez, Çukurova, 19 Mayıs və TOBB universitetlərində Xocalı qətləminin 19-cu illərdə törədildiyi və soyqırımını cinayətinin qarşısının alınması və günahkarların cəzalandırılmasına dair beynəlxalq Konvensiyanın qüvvəyə minməsinin 60-cu illərdə törədildiyi və soyqırımını cinayətinin qarşısının alınması haqqında edilmiş flaşmob tipli dinc aksiyalar keçirilmişdir.

Aksiyaların davamı olaraq "İsveçin Gənc Azərbaycanlıları" təşkilatı bu ölkənin Xarici Əlaqələr Assosiasiyası ilə

birgə Linköping Universitetində "Dondurulmuş münafiqlərə müharibə cinayəti, Xocalı faciəsi" adlı tədbir ke-

çirmişdir. Tədbirdə iştirak edən ölkəmizin İsveçdəki səfiri Rafael İbrahimov Ermənistan-Azərbaycan, Dağılıq Qarabağ münaqişəsi və Xocalı qətləmi barədə məruzə ilə çıxış etmişdir.

Eyni zamanda, "Xocalıya ədalət" kampaniyası çərçivəsində Almaniyanın Potsdam Universitetində də Xocalı faciəsinə həsr edilmiş tədbir keçirilmişdir. Azərbaycanlı və alman tələbələrini iştirakı ilə keçirilən aksiyada Xocalı həqiqətləri barədə məlumat verilmiş, soyqırımından bəhs edən kitab və broşürlər, kom-

pakt diskler paylanmış, "Xocalıya ədalət" kampaniyasının petisiyası imzalanmışdır. Sonra tələbələr Potsdam Universitetinin xarici əlaqələr şöbəsinin prezidenti Ulrich Hunger ilə görüşmüş, ona Azərbaycan və Xocalı həqiqətləri haqqında müxtəlif kitab və diskler hədiyyə etmişlər.

Söhbət zamanı Ulrich Hunger "Xocalıya ədalət" kampaniyası çərçivəsində hazırlanmış plakatı otağında saxlayacağını və faciə barəsində qonaqlarına məlumat verəcəyini söyləmişdir.

XOCALI SOYQIRIMI

XOCALI soyqırımını, genosidi - bunun adı belədir

Bu sözləri Prezident İlham Əliyev Goranboyda xocalı ilə görüşü zamanı dedi

"Xocalı faciəsi iki yüz ildən çox müddətdə davakar erməni millətçiliyi tərəfindən xalqımıza qarşı aparılan etnik təmizləmə və soyqırımını siyasətinin qanlı səhifəsidir."

Heydər ƏLİYEV

Aylar, illər keçdikcə Xocalı yaranları daha dərinlən qövrə eləyir, duyan, düşünen insanların qəlbini göynədir. 1992-ci il fevralın 25-dən 26-na keçən gecə erməni quldurları o dövrdə Xankəndi şəhərində yerləşən 366-cı rus alayının iştirakı ilə üç istiqamətdən Xocalı şəhərinə hücum etdilər. Bir gecənin içində 613 nəfər dinc edildilər, 1275 nəfər dinc sakin girov götürüldü. Onlardan 150 nəfərinin taleyi hələ də belli deyildir. Bu amansız faciə nəticəsində min nəfərdən artıq dinc sakin müxtəlif dərəcəli güllə yarası aldı. Qətlə yetirilənlərin 106 nəfəri qadın, 83 nəfəri azyaşlı uşaq, 70 nəfəri ahi qocalar idi. Faktları yada saldıqca adama dəhşət bürüyür. Səkkiz ailə tamamilə məhv edildi, 25 uşaq hər iki valideynini, 130 uşaq isə valideynlərindən birini itirdi. Aparılan araşdırmalar göstərdi ki, şəhid olanlardan 56 nəfəri xüsusi qəddarlıq və amansızcasına öldürüldü, diri-diri yandırılıb, başlarının dərisi soyulub, bədən əzaları kəsilib, gözləri çıxarılib, hamı qadınların qamı süngü ilə deşik-deşik edilmiş. Həmin faciəli günlərdə o dövrün rəhbərləri neinki arxasız, dayaqsız insanların qamı süngü ilə deşik-deşik edilmiş. Həmin faciəli günlərdə o dövrün rəhbərləri neinki arxasız, dayaqsız insanların qamı süngü ilə deşik-deşik edilmiş. Həmin faciəli günlərdə o dövrün rəhbərləri neinki arxasız, dayaqsız insanların qamı süngü ilə deşik-deşik edilmiş.

İ cinayətini əsl soyqırımını faktı kimi etiraf edənlərin miqyası genişləndir, bir sıra ölkələrdə erməni quldurlarının Xocalıda törətdikləri dəhşətlər barədə materiallar yayılır, məlumatlar dəqiqləşir, fikirlər formalaşır. Xüsusən "Xocalıya ədalət" kampaniyası çərçivəsində dünyanın bir sıra ölkələrində sərgilər təşkil olunur, informasiya bülletenləri buraxılır, Heydər Əliyev Fondu tərəfindən hazırlanmış "Qarabağ haqqında həqiqi faktlar" seriyasından olan kitabçalar, "Xocalı soyqırımını (səndə, faktlarda və xarici mənbələrdə) adlı əsərlər, "Erməni mifi, erməni ekstremizmi: onun səbəbləri və tarixi məzmunu" adlı sənədlər toplusu və digər materiallar əsl həqiqətin üzə çıxarılmasına kömək edir. Buna görə də bir sıra dövlətlərin ali məclislərində Xocalı soyqırımını haqqında həqiqətlər söylənilir.

Goranboyda məcburi köçkünlər üçün salınmış yaşayış məhəlləsinin açılışında Prezident İlham Əliyev dedi: "Əvvəllər dünya birliyinə bu məsələ ilə bağlı kifayət qədər məlumat verilmirdi. Bizim də imkanlarımız məhdu idi, xüsusilə müstəqilliyimizin ilk illərində imkanımız yox idi ki, köməyinə gələmiş, heç xalq vaxtında və düzgün məlumat da vermədilər. Yalnız ulu öndər Heydər Əliyev hakimiyyətə qayıdıandan sonra Xocalı faciəsi özünü əsl siyasəti hüquqi qiymətini aldı. 1994-cü il fevralın 24-də Milli Məclisdə ümummilli lider Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə Xocalı məsələsi müzakirə olundu. Ulu öndərin xatirəsinin anılmasının onlara təsəlli olduğunu bildirdilər. Çıxışlarda Prezident İlham Əliyevin uğurlu siyasəti nəticəsində işğal edilmiş torpaqlarımızın tezliklə azad ediləcəyinə inam ifadə olundu.

Sonda Xocalıdan olan şəhid ailələrinin üzvlərini Nərimanov Rayon İcra Hakimiyyəti tərəfindən maddi yardımlar verildi.

İ cinayətini əsl soyqırımını faktı kimi etiraf edənlərin miqyası genişləndir, bir sıra ölkələrdə erməni quldurlarının Xocalıda törətdikləri dəhşətlər barədə materiallar yayılır, məlumatlar dəqiqləşir, fikirlər formalaşır. Xüsusən "Xocalıya ədalət" kampaniyası çərçivəsində dünyanın bir sıra ölkələrində sərgilər təşkil olunur, informasiya bülletenləri buraxılır, Heydər Əliyev Fondu tərəfindən hazırlanmış "Qarabağ haqqında həqiqi faktlar" seriyasından olan kitabçalar, "Xocalı soyqırımını (səndə, faktlarda və xarici mənbələrdə) adlı əsərlər, "Erməni mifi, erməni ekstremizmi: onun səbəbləri və tarixi məzmunu" adlı sənədlər toplusu və digər materiallar əsl həqiqətin üzə çıxarılmasına kömək edir. Buna görə də bir sıra dövlətlərin ali məclislərində Xocalı soyqırımını haqqında həqiqətlər söylənilir.

Xocalı soyqırımını bəşər tarixində misli görünməmiş cinayətdir

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetində (ADPU) Xocalı faciəsinin on doqquzuncu ildönümünə həsr edilmiş anım mərasimi keçirilmişdir.

Əvvəlcə Xocalı faciəsində həlak olmuş şəhidlərimizin ruhu bir dəqiqəlik sükkatla yad edilmişdir. Mərasimi giriş sözü ilə açan ADPU-nun rektoru, AMEA-nın müxbir üzvü, professor Yusif Məmmədov 1992-ci il fevralın 25-dən 26-na keçən gecə ermənilər tərəfindən şəhərin dinc sakinlərinə qarşı törədilmiş soyqırımını ilə bağlı ətraflı məlumat vermiş, kütləvi qırğın hadisəsinin bəşər tarixində misli görünməmiş cinayət olduğunu diqqətə çatdırmışdır.

Bildirilmişdir ki, həmin dövrdə Azərbaycan rəhbərliyində təmsil olunan şəxslərin məsuliyyətini və sənədsizliyi üzündən erməni vandalizminin əsil mahiyyəti dünyaya çatdırılmışdır. Xocalı soyqırımının beynəlxalq ictimaiyyətə düzgün və dolğun çatdırılması ilə bağlı əməli tədbirlər yalnız ulu öndər Heydər Əliyevin Azərbaycanca yenidən siyasi hakimiyyətə qayıdışından sonra həyata keçirilmişdir. Ermənistanın Azərbaycanca qarşı yeritdiyi soyqırımını və terror siyasətinin mahiyyətini əks etdirən faktları beynəlxalq ictimaiyyətə çatdırılması ulu öndər Heydər Əliyevin gərgin səyləri sayəsində müstəqil dövlətimizin xarici siyasətinin ən mü-

him vəzifələrindən biri kimi müəyyənləşdirilmişdir. Bu məqsədlə atılan addımlardan biri də Xocalı faciəsinə siyasi-hüquqi qiymət verilməsi olmuşdur. Y.Məmmədov diqqətə çatdırmışdır ki, Xocalı faciəsi zamanı həlak olmuş soydaşlarımızın ailələri Prezident İlham Əliyevin diqqət və qayğısı ilə əhatə olunmuşdur. Tədbirdə "Xocalı Soyqırımını Tanıtma" İctimai Birliyinin üzvü, sənət-publisist Allahyar Xocalı və başqaları Xocalıda erməni quldurlarının azərbaycanlıların başına gətirdikləri müsibətlərdən danışmış, hadisənin təşkilatçılarının və icraçılarının cəzalandırılmasını tələb etmişlər.

dular. Məni ölmüş bilib kiminlə dəyişəndən sonra Ağdamda meyitxanaya qoydular. Sonra dayım görüb ki, şükür, sağam. Orta beyin sümüyümün yarısı yoxdur. Hələ də müalicə olunuram".

Kamil Hüseynovun da söhbəti ürəkələri göynədir: "Gecə saat 2-yə kimi Xocalıni qoruduq. Döyüşün mümkün-süzlüyünü gördükdə çıxmağa məcbur olduq. Ermənilər bütün yolları tutmuşdular. Eldar Hümətoğlunu öldürdülər. Milli Qəhrəman Tofig Hüseynovun ailəsi bütöylükdə itkin düşdü. Qarqar çayının sahilini ilə Abdal Gülləbiyə doğru üz tutduq. Yolda tələyə düşdük. Hamımızı girov götürdülər. Üç gün bizi Dəhradza ac-susuz saxladılar. Sonra 21 nəfəri Xankəndiyə aparıldı. Ayaq üstə dura bilmədiyimə görə daş parçası kimi götürüb maşına tullaşdılar. Xankəndidə zirzəmiyə doldurub 12 gün bizi ac saxladılar. Aypara Cəmiyyətinin gəlib bizə pal-paltar verdilər. Ermənilər onu da əlimizdən aldılar. Döyür, incidir, vəhşicəsinə təhqir edirdilər. Düz 6 ay 25 gün Xankəndidə və Gorusda esirlikdə oldum. On iki qız dişimi sökdülər. Sonra məni bir nəfər erməni ilə dəyişdilər".

Məhbubə İmanlı deyir ki, Xocalı olaylarının şahidliyindən biridir. O qanlı gecədə atası Ağayar, qardaşı Malik və onun həyat yoldaşı Sona erməni quldurları tərəfindən işğəncə ilə qətlə yetirilib və sonra da yandırılıb. Baş vəren faciəni və torpaq həsrətini Mehribə şair olmasa da poeziyanın dili ilə bəyan edir:

*Yağı düşmən cəm oldu,
Dəhşətlə həmdəm oldu,
Qismətlimiz qəm oldu,
Bir də həsrət, intizar,
Xocalının dərdi var.
Dağıldı yurd-yuvası,
Qırıldı əl-əbası,
Bağlı qaldı qapısı,
Bir də nə vaxt açılar?
Xocalının dərdi var.*

Məhbubə İmanlı deyir ki, Xocalı mənim üçün bu gün ağır dərd yığıldı. Bu yükü bəyüllüq atmaq, qaysaq bağlamamış üryəmizin yaralarını sağaltmaq üçün Xocalıya qayıtmaq lazımdır.

Qayıdacaq, mütləq qayıdacaq! Xocalıların dilindən səslənən bu sözləri Aliyev Abışova daha qətiyyətlə söyləyir:

Xocalı mənim üçün şəhidlərin xatirə axıdılan müqəddəs bir torpaqdır. Xocalı gözləri yolda qalan, övladların yolunu həsrətlə gözləyən, lakin hələ ki, əlindən heç nə gəlməyən bir ana timsalıdır. Amma övladları analarının gözünü yolda qoymağa qıymazlar. Biz Xocalıya qayıdacağıq, mütləq qayıdacağıq!

Bu inamı onlarda ulu öndər Heydər Əliyevin yolunu uğurla davam etdirən Prezident İlham Əliyevin müdrik siyasəti və qətiyyəti yaradıb.

Əhməd İSAYEV,
"Azərbaycan"